

Zpráva o činnosti za období 4/2005–3/2006

Výkonný výbor

V uvedeném období výkonný výbor (dále jen VV) řídil a organizoval činnost AKVŠ, která vyplývala ze stanov sdružení a z plánu činnosti na rok 2005. VV se sešel na šesti zasedáních, další pracovní komunikace probíhala prostřednictvím elektronické konference ASOCIACE. Informace z jednotlivých zasedání VV byly zveřejňovány na webových stránkách AKVŠ (viz <http://www.akvs.cz/vybor/jednani-vv.html>). VV pracoval v plném složení (11 členů). Pracovních jednání se pravidelně účastnili předsedové odborných komisí. Některých jednání se účastnili pozvaní hosté. V roce 2005 došlo k rozšíření členské základny, novým členem se stala Vysoká škola umělecko průmyslová.

Hlavní aktivity

Mezinárodní spolupráce

Začátkem roku 2005 byly zahájeny první aktivity v této oblasti. Prostřednictvím elektronické konference VYSKA byli osloveni vedoucí pracovníci vysokoškolských knihoven. Ze šetření vyplynulo, že mezinárodní aktivity knihoven jsou spíše ojedinělé. Čtyři vysokoškolské knihovny uvedly, že jsou členem některé z mezinárodních organizací (dvě v LIBER – Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche, jedna v IATUL – International Association of Technological University Libraries a jedna v EBSLG – European Business Schools Librarians' Group). Další tři knihovny mají neformální spolupráci se zahraniční vysokoškolskou knihovnou např. v oblasti mezinárodní meziknihovní výpůjční služby nebo provozu automatizovaných knihovních systémů. Dalším krokem bylo navázání kontaktů s vytipovanými partnery. Nejbližším partnerem se zcela samozřejmě jeví SAK – Slovenská asociácia knižnic – sekcia akademických knižnic. Na semináři SAK 7. června 2005 v Žilině představila předsedkyně VV slovenským kolegům cíle a činnost AKVŠ ČR a byly projednány možné okruhy spolupráce (především elektronické publikování – eVŠKP a licencování elektronických informačních zdrojů). Velký zájem o spolupráci projevila organizace LIBER, která iniciovala celoevropskou diskusi o potřebách vědeckých a akademických knihoven v novém tisíciletí a o účelnosti zastřešující mezinárodní organizace. VV vypracoval stanovisko k této otázce a dva členové VV se zúčastnili 5. 7. 2005 v Groníngen setkání členů výkonného výboru LIBER se zástupci národních asociací vědeckých knihoven evropských zemí a následně 34. výroční konference LIBER. Na závěr setkání byly stanoveny tři priority pro činnost LIBER v příštím období. Jedná se o zajišťování výměny informací, vyhledávání a zveřejňování „best practice“ a iniciování změny v komunikaci vědeckých poznatků. Na základě předložené zprávy ze zahraniční cesty přijal VV na svém zasedání dne 21. září 2005 rozhodnutí, aby se AKVŠ stala od 1. ledna 2006 asociovaným členem LIBER (viz <http://www.kb.dk/liber/>) a zároveň doporučil knihovnám vysokých škol zvážit institucionální členství. K 1. 1. 2006 se staly institucionálním členem další dvě české vysokoškolské knihovny. Během podzimu požádala LIBER AKVŠ

o spolupráci v projektu propojení americké databáze registrující digitalizované materiály – the Registry of Digital Masters (RDM) s evropskou databází EROMM (původně European Register of Microforme Masters) rozšířenou v poslední době také o registraci digitálních náhrad. Vysokoškolské knihovny byly vyzvány, aby tuto databázi využívaly a v případě, že vytvářejí digitální náhrady, zajistily jejich registraci v této databázi.

Elektronické informační zdroje

Problematika koordinace a dostupnosti elektronických informačních zdrojů (EIZ) na vysokých školách byla aktuální i v roce 2005. Díky programu MŠMT 1N „*Informační infrastruktura výzkumu*“ je široká nabídka EIZ na vysokých školách zajištěná až do roku 2008. V roce 2005 se objevil na trhu nový informační produkt – abstraktová, citační a referenční databáze SCOPUS (<http://www.scopus.com/>), která je zaměřena na přírodní vědy, techniku, medicínu, společenské vědy, ekonomiku, zemědělství a vědy o životním prostředí. Od podobné databáze, jakou je Web of Science, se liší širším zaměřením na evropskou vědeckou produkci. Producent databáze SCOPUS, kterým je Elsevier Science, nabídl českým vysokým školám přístup k databázi na základě licenční smlouvy, koncipované pro časové období 2005 – 2009 s tím, že do 30. 9. 2006 ji mohou využívat bezplatně. V případě, že vysoká škola (jako člen konsorcia) nebude mít o databázi dále zájem, může do 30. 9. 2006 od této smlouvy odstoupit. K této smlouvě se přihlásilo 14 vysokých škol. Podle zásad licenční politiky a strategie, ke kterým se AKVŠ přihlásila v březnu 2003¹, chybělo v celém procesu vyjednávání o podmínkách, zejména finančních a smluvních. AKVŠ protestovala také proti utváření konsorcií distributorem EIZ, tato role přísluší těm, kteří zastupují koncové uživatele EIZ, tedy v tomto případě vysokým školám. V lednu 2006 proběhl rychlý průzkum, oslovené vysoké školy, které ke smlouvě přistoupily, hodlají většinou odstoupit od smlouvy, protože na financování již placeného přístupu ke SCOPUSu nemají peníze. Samotný produkt získal kladné ohlasy, ale je třeba brát v potaz, že pro účely hodnocení vědecké činnosti je stále na prvním místě databáze Web of Science. Je tedy na místě připravit hlubší srovnání obou produktů, které bude sloužit pro další rozhodování, zda v případném navazujícím programu 1N po roce 2008, bude podporováno zajištění WoS i SCOPUS, nebo pouze jeden z nich. V každém případě se jedná o otázku koordinace, jednotného postupu sdílení EIZ, a tím i sdílení jednotné licenční politiky. AKVŠ je připravena tyto otázky řešit, koordinovat společné zájmy vysokých škol, účastnit se jednání s producenty EIZ a napomáhat vyjednávání příznivých podmínek.

Vysokoškolské kvalifikační práce

Problematika vysokoškolských kvalifikačních prací se v hodnoceném období dostala bezesporu do popředí zájmu všech vysokých škol. Novela vysokoškolského zákona, s účinností od 1. 1. 2006, uložila školám některé nové povinnosti kolem zveřejňování závěrečných prací (§ 47b). Celá problematika byla již od roku 2004 diskutována na půdě AKVŠ jako iniciativa knihovníků, kteří zahájili řešení procesu zpřístupňování elektronických vysokoškolských kvalifikačních prací (eVŠKP) na některých vysokých školách. Výsledky

¹ *K otázkám strategie zpřístupňování EIZ pro oblast výzkumu a vývoje : stanovisko Asociace knihoven vysokých škol ČR* [online]. Praha : AKVŠ, 2003-2006. [cit. 22. 03. 2006]. Dostupný na WWW: <<http://www.akvs.cz/pdf/eiz-01.pdf>>

jejich intenzivní činnosti mohou v současné době sdílet všechny vysoké školy. Jedná se o návrh národního standardu pro popis e-VŠKP (metadata), návrh modelu organizace procesu shromažďování, zpracování a zpřístupňování prací v elektronické podobě (workflow) a o další dokumenty, které jsou pro naplnění zákona potřebné. Je na místě ocenit jednak výsledky odborné komise e-VŠKP, jednak jejich obrovskou aktivitu a nezištnost, se kterou svoji práci poskytují. Jedno je jisté, bez jejich práce by v současné době měly vysoké školy podstatně větší obtíže při naplňování litery zákona.

Novela knihovního zákona

Problematikou novely knihovního zákona se AKVŠ intenzivně zabývala od roku 2002. Návrhy byly předkládány a projednávány na Ústřední knihovnické radě (ÚKR), která připravovala podklady pro MK. Výsledek, ke kterému dospělo MK, není příliš potěšující. Při zpracování novely knihovního zákona došlo k výrazné redukci návrhu novely, protože s ohledem na blížící se parlamentní volby bylo možno podat jen tzv. technickou novelu, upravující nepřesnosti v textu a odkladný termín internetizace knihoven. Úsilí, které mělo narovnat zejména vztahy mezi knihovnami (typologie), tudíž využito nebylo a tato zkušenost pravděpodobně na dlouhou dobu ovlivní i další vývoj knihovnické legislativy.

Celostátní porada vysokoškolských knihoven (CPVŠK 2005)

Celostátní porada je výročním setkáním zástupců vysokoškolských knihoven s cílem prezentovat výsledky činnosti AKVŠ za uplynulý rok a přispět ke koordinaci a řešení společných aktuálních problémů. V pořadí již dvanáctá porada, CPVŠK 2005, byla uspořádána ve spolupráci s Českou zemědělskou univerzitou v Praze. K účasti na ní se přihlásilo 210 pracovníků vysokoškolských knihoven a jejich hostů. Vedle souhrnné zprávy o činnosti AKVŠ a činnosti jejich odborných komisí zazněl příspěvek o možnostech evropské spolupráce. V samostatném příspěvku slovenské kolegyně představily spolupráci slovenských akademických knihoven se Slovenskou asociací knihoven. Prostor byl dán aktuálnímu stavu novely autorského zákona, dále pak novému informačnímu produktu SCOPUS, licenční politice a strategii AKVŠ a oblasti financování knihoven. Úloze knihovny ve vzdělávacím prostoru a úrovni informační gramotnosti studentů se věnovaly další příspěvky. Vysokoškolským kvalifikačním pracím byl věnován největší programový blok, ve kterém byla představena řada výsledků práce komise eVŠKP a konkrétních příkladů. Prezentace všech příspěvků jsou dostupné na <http://www.sic.czu.cz/index.php?prezentace>. V doprovodném programu komerční firmy prezentovaly knihovní systémy, vybrané informační zdroje, pomůcky a nábytek do knihoven.

Činnost odborných komisí

Odborná komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost (IVIG)

Předsedkyně: PhDr. Ludmila Tichá, ČVUT

V komisi IVIG je 46 členů zastupujících 17 vysokých škol a 3 knihovny s celostátní působností. Práce komise je založena na pracovních týmech zřizovaných ke konkrétním úkolům. Od roku 2003 komise organizuje ve spolupráci s ÚISK FF UK a sdružením SPRIG <http://www.sprig.cz/ivig2005/> seminář IVIG, na kterém prezentuje výsledky své práce. Na

Semináři IVIG 2005, který se uskutečnil v září, zazněly také zahraniční příspěvky ze Slovinska, dále proběhla moderovaná diskuse se zástupci ministerstev a byly představeny novinky v informačním vzdělávání na vysokých školách v ČR i v zahraničí.

V roce 2005 pracovaly týmy na těchto úkolech:

- 2. pilotní průzkum informační gramotnosti studentů

Komise pokračovala v pilotním průzkumu informační gramotnosti studentů vysokých škol. Pracovní tým připravil zásady a organizaci průzkumu (navazujícího na 1. pilotní průzkum v roce 2004) a upravil dotazník pro nové podmínky. Průzkum proběhl v 1. polovině května 2005. Lze konstatovat, že ověřil a potvrdil závěry 1. průzkumu. Výsledky získané z obou průzkumů (ve 3 univerzitních a 5 fakultních knihovnách) byly prezentovány na odborném semináři IVIG 2005 a dále s nimi byli seznámeni účastníci CPVŠK 2005. Získané poznatky budou podkladem pro tvorbu koncepce informačního vzdělávání na vysokých školách v ČR, která je plánována na rok 2006. Komise navrhla tzv. Standardy informační gramotnosti vysokoškolského studenta, které jsou uvedeny v příloze této zprávy a které by se v roce 2006 měly stát součástí koncepce.

- Příprava systému na podporu informačního vzdělávání

Pracovní tým úzce spolupracoval se studenty Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK. Studenti provedli analýzu stávajících zahraničních systémů na základě úlohy zadané pracovním týmem. Společně s nimi pak celý tým připravil plán dalších prací. Výsledky analýzy a návrhy na možná řešení vlastního systému pracovní tým prezentoval na semináři IVIG 2005. V roce 2006 by měl následovat projekt systému a jeho realizace, opět ve spolupráci se studenty ÚISK FF UK.

- Vyhledávání grantových příležitostí

Pracovní tým má za úkol vyhledávat programy vhodné pro podání grantových projektů na podporu informační gramotnosti. Příspěvek o možnostech získávání grantů zaměřených na toto téma byl přednesen na seminář IVIG 2005.

- Mezinárodní spolupráce

Komise IVIG rozšířila v roce 2005 své kontakty se zahraničními odborníky na kolegyně ze Slovinska, z univerzity v Ljubljani a z ICPE – International Center for Promotion of Enterprises. ICPE bude pořadatelem UNESCO-CEI Workshop on Information Literacy Initiatives for Central and South East European Countries v roce 2006, jehož by se měli zúčastnit členové komise IVIG a zahájit spolupráci na přípravě doporučení státům střední a východní Evropy k rozvoji informační gramotnosti.

Odborná komise pro elektronické informační zdroje

Předsedkyně: Ing. Barbora Katolická, ZČU

V roce 2005 pracovalo v komisi 22 zástupců z 20 vysokých škol. Pracovní úkoly byly řešeny prostřednictvím elektronické konference a na pracovních schůzkách. Výsledky byly prezentovány na odborných akcích. Komise se v roce 2005 zaměřila na následující oblasti:

- Informování knihovnické veřejnosti o dostupnosti elektronických informačních zdrojů na VŠ, jejich využívání a o průběhu řešení projektu COUNTER. Na odborném semináři „Dostupnost elektronických informačních zdrojů v knihovnách ČR“ pořádaném Národní knihovnou ČR a AKVŠ dne 9. 3. 2005 byl přednesen příspěvek „Zahraníční elektronické informační zdroje v knihovnách ČR“ (B. Katolická, H. Nová) a příspěvek „Sledování využívání elektronických informačních zdrojů“ (B. Katolická). Průběžně byla aktualizována databázová aplikace „EIZ na VŠ“ <http://eiz.zcu.cz/>.
- Koordinace výměny titulů časopisů na rok 2006 v databázi Science Direct (Elsevier) za VŠ v rámci projektu 1N „Primární elektronické informační zdroje z oblasti technických a

aplikovaných přírodních věd pro vědu a výzkum“. K tomuto problému se uskutečnily tři pracovní schůzky, na kterých byl stanovena pravidla a postup výměny titulů v jednotlivých UTL kolekcích. Konečný návrh za VŠ byl předán administrátorovi projektu 19. 7. 2005.

- Zmapování situace na VŠ v oblasti autorizace a autentizace přístupu k elektronickým informačním zdrojům. K tomuto problému se uskutečnila pracovní schůzka se sdružením CESNET 19. 10. 2005 a byla podána informace na Celostátní poradě VŠ knihoven
- Průzkum využívání databáze SCOPUS. Průzkum proběhl na počátku roku 2006 a zúčastnilo se ho 20 vysokých škol, z nichž 14 je zapojeno do existujícího konsorcia.

Odborná komise pro spolupráci s RVŠ / Pracovní komise pro vysokoškolské knihovny RVŠ

Předsedkyně: PhDr. Miloslava Faitová, ZČU

Komise pracovala jako společná komise AKVŠ a Rady vysokých škol, ve které působila jako její poradní orgán. Komise měla 13 členů z 12 vysokých škol. V roce 2005 komise pokračovala v úsilí o novelizaci knihovního zákona – v průběhu roku pokračovaly v knihovnické veřejnosti diskuse o návrhu novely knihovního zákona, zvláště k části týkající se typologie knihoven. Především tato část zákona byla často předmětem sporů. Po bezmála třech letech hledání cest, jednání, ústupků a kompromisů lze konstatovat, že skutečně rozumné řešení bez zásadních změn v zákoně nalézt nelze. Závěrem roku bylo toto úsilí dovršeno rozhodnutím MK redukovat novelu zákona pouze na tzv. technickou.

Komise dále připomínkovala jednotlivé varianty novely autorského zákona a spolupracovala v této oblasti s pracovní skupinou, která vznikla na půdě Národní knihovny a Svazu knihovníků a informačních pracovníků.

Na půdě RVŠ komise podávala připomínky k vyhlášení Fondu rozvoje na rok 2006 a vedle každoročních zpráv o činnosti a problémech vysokoškolských knihoven zpracovala bilanční zprávu za období 2003-2005. V lednu 2006 bylo zahájeno nové funkční období RVŠ, bylo ustaveno předsednictvo a jeho orgány. Komise pro vysokoškolské knihovny jako zvláštní poradní orgán ustavena nebyla, bylo doporučeno řešit tuto problematiku v rámci komise pro IT. Předsedkyně VV předsedovi RVŠ navrhla, aby zástupce AKVŠ byl stálým hostem jednání předsednictva RVŠ a externím členem komise pro IT. Tento návrh byl přijat. Zástupcem AKVŠ se stala PhDr. Marta Machytková (ČVUT).

Odborná komise pro otázky elektronického zpřístupňování VŠKP

Předsedkyně: PhDr. Iva Horová, AMU

Ve druhém roce své existence (založena 17. 5. 2004) komise usilovala o rozšíření své členské základny a zapojení dalších vysokých škol. V současné době má 24 členů ze 12 vysokých škol a jednoho zástupce ze Státní technické knihovny. Potěšující je, že komise získala také několik perspektivních mladých pracovníků, a to i odborníků v oblasti IT. V souladu se svými stanovenými cíly pokračovaly práce v roce 2005 především ve specifikaci konkrétního návrhu národního standardu pro popis e-VŠKP (metadata), proběhlo připomínkování 3. a 4. interního návrhu. Výsledek této práce byl do konce roku předložen jako návrh doporučení knihovnické komunitě. Jeho cílem je zahájit proces sjednocení praxe v ČR. Zabývala se dále návrhem modelu organizace procesu shromažďování, zpracování a zpřístupňování prací v elektronické podobě (workflow) na vysokých školách, vytipováním kroků, které je účelné řešit centrálně a které lokálně. Připravovala podklady pro vypracování návrhu vnitřních předpisů, které vedení vysokých škol musí v této souvislosti a v souvislosti

s novelou vysokoškolského zákona uvést do praxe. Komise se dále zabývala analýzou formální úpravy prací s cílem najít možnosti zavedení jednotné úpravy. Průběžně se zajímala o všechny projekty vysokých škol, které tuto problematiku řeší. Komise spravuje své webové stránky s veřejnou a pracovní částí. Za účelem možnosti efektivně vystavovat a zpřístupňovat metodické materiály zřídila v listopadu vlastní doménu (<http://www.evskp.cz/>). Mj. zde buduje registr systému zpřístupňování e-VŠKP na českých vysokých školách, vystavuje návrh souboru metadat a další metodická doporučení.

Komise se zabývala také návrhem novely autorského zákona ve vztahu ke zpřístupňování prací v elektronické podobě. Navázala spolupráci s iniciativou STK (projekt zpřístupňování šedé literatury po zániku EAGLE). Výsledky své práce prezentovala programovým blokem na Celostátní poradě VŠ knihoven v Praze.

V závěru roku 2005 a v prvním čtvrtletí roku 2006 komise pracovala na přípravě souboru opatření, který by měl sloužit jako metodický návod pro řešení této problematiky na vysokých školách v ČR.

V Praze, 27. března 2006

Zpracovaly: PhDr. B. Ramajzlová, Mgr. I. Prochásková